

AKADEMİK TARİH VE DÜŞÜNCE DERGİSİ

Academic Journal of History and Idea

Research Article

Received: 07.04.2026

Accepted: 13.08.2026

Hilal Kutlu Alancı*

<https://orcid.org/0000-0003-4094-4498>

Babil Fizyonomisi: Eski Mezopotamya Kehanet Geleneğinde İnsan Vücudundaki İşaretler

Babylonian Physiognomy: Bodily Signs in the Ancient Mesopotamian Divination Tradition

Öz

Bu makale, insan vücudundaki fiziksel işaretleri ilahi işaretler olarak yorumlayan Eski Mezopotamya kehanet geleneğinin bir dalı olan Babil fizyonomisini incelemektedir. Çalışmanın temel kaynaklarını, günümüzde British Museum’da muhafaza edilen ve Aşşurbanipal’in Ninova kütüphanelerinden gelen Akkadca çivi yazılı tabletler oluşturmaktadır. Araştırma, özellikle Şumma alamdimmû (“Eğer Biçim”) serisine odaklanmakta; bu serinin yapısal organizasyonunu, hermenötik ilkelerini ve bilgiye erişimi düzenleyen sosyal mekanizmaları analiz etmektedir. Çalışma üç temel özellik ortaya koymaktadır: (1) bütünsel bir kozmoloji içerisinde insan bedeni, göksel fenomenlere benzer biçimde ilahi iradeyi taşıyan bir “işaretler yüzeyi” olarak işlev görmektedir; (2) özellikle sağ-sol simetrisi—sağın olumlu, solun ise olumsuz olarak değerlendirilmesi—ve çağrışımsal analogi olmak üzere tutarlı yorumlama ilkeleri kullanılmaktadır; (3) belirgin bir toplumsal cinsiyet ayrımı bulunmaktadır: erkeklere ilişkin kehanetler kamusal statü ve uzun ömürlülük üzerinde yoğunlaşırken, kadınlara ilişkin kehanetler daha çok doğurganlık ve evlilik meselelerine odaklanmaktadır. Çalışma ayrıca fizyonomik bilgiye erişimin uzman āšipu bilginleriyle sınırlandırıldığını ve gizliliğe ilişkin uyarıların, statü ve prestij sağlayan bir kültürel sermaye biçimi olarak işlev gördüğünü ortaya koymaktadır. Sonuç olarak makale, Babil fizyonomisinin ilahi irade ile insan deneyimi arasında aracılık eden sofistike bir semantik sistem oluşturduğunu ileri sürmektedir.

Anahtar Kelimeler: Babil fizyonomisi, Şumma alamdimmû, kehanet, çivi yazısı, āšipu

Abstract

This article examines Babylonian physiognomy as a branch of the ancient Mesopotamian divination tradition that interpreted physical signs on the human body as manifestations of divine will.

*Assistant Professor, Department of History, Faculty of Humanities and Social Sciences, Kilis 7 Aralık University, Türkiye, hilalkutlu@kilis.edu.tr
Citation: Alancı, H. K. (2026). Babil Fizyonomisi: Eski Mezopotamya Kehanet Geleneğinde İnsan Vücudundaki İşaretler. *Akademik Tarih ve Düşünce Dergisi*, 13(4), 1–12. <https://doi.org/10.46868/atdd.2026.1203>

Copyright, License and Responsibility Statement

Copyright in this article remains with the author(s). The authors grant the Academic Journal of History and Idea the right of first publication. This article is published under the Creative Commons Attribution–NonCommercial 4.0 International License (CC BY-NC 4.0). The authors are solely responsible for the scientific, ethical, legal, and factual content of the article. The views expressed in the article do not necessarily reflect those of the journal, the Editor-in-Chief, the editors, or the Editorial Board.

Its primary sources are Akkadian cuneiform tablets from the libraries of Aššurbanipal at Nineveh, now housed in the British Museum. The study focuses on the Šumma alamdimmû (“If the Form”) series, examining its structural organization, hermeneutic principles, and mechanisms governing access to physiognomic knowledge. The analysis identifies three principal characteristics: (1) within a holistic cosmology, the human body functions as a “surface of signs” bearing divine significance, analogous to celestial phenomena; (2) consistent interpretive principles are employed, particularly right–left symmetry, whereby the right side is generally associated with favorable outcomes and the left with unfavorable ones, as well as associative analogy; and (3) a pronounced gender differentiation is evident: omens concerning men primarily address public status and longevity, whereas those concerning women focus more strongly on fertility and marriage. The study further argues that access to physiognomic knowledge was restricted to specialist āšipu scholars and that injunctions concerning secrecy functioned as a form of cultural capital through which status and prestige were maintained and reproduced. The article concludes that Babylonian physiognomy constituted a sophisticated semantic system that mediated between divine will and human experience.

Keywords: Babylonian physiognomy, Šumma alamdimmû, divination, cuneiform, āšipu

Giriş

Antik kültürlerin neredeyse tamamında, fiziksel ve sosyal dünyada gözlemlenen olağanüstü olgular, doğaüstü güçlerin iradesini ve geleceğin akışını yorumlamada temel referans noktaları olarak işlev görmüştür. Bu evrensel olguya ilişkin en erken yazılı kanıtlar, eski Mezopotamya'nın çivi yazılı belgelerinde karşımıza çıkmaktadır. Mezopotamya kültürel tarihi boyunca, tanrısal işaretlerin incelenmesi hayati bir öneme sahip olmuştur. Nitekim MÖ üçüncü binyıla tarihlenen yazılı kaynaklarda, çeşitli mesleki unvanlar aracılığıyla kahinlere ve kehanet pratiklerine yapılan atıflar zaten tespit edilebilmektedir (Falkenstein, 1966). Tanrıların iradesine başvurma pratiği, önemli politik ya da özel her türlü girişime eşlik eden, arkeolojik ve filolojik açıdan iyi belgelenmiş bir uygulama olarak karşımıza çıkmaktadır. Liste biçimini karakteristik özelliği olarak kullanan sistematik alamet derlemelerinin yazılı ilk örnekleri ise Eski Babil dönemine ait metinlerde doğrulanmıştır (Veldhuis, 2006).

Eski Mezopotamyalılar için evren, ilahi bir düzenin ifadesiydi. Onların bütüncül dünya görüşü, her nesne ve olaya tanrısal irade tarafından belirlenmiş kesin bir konum atfediyordu. Bu ilke, *Enūma Anu Enlil* göksel alamet serisinin başlangıcında somutlanmıştır: Anu, Enlil ve Ea, takımyıldızlarını bizzat tasarlamış, kadim zamanlarda yılı ölçmüş ve böylece göksel işaretleri belirlemiştir. Bu bakımdan Mezopotamya kehaneti, tüm kozmosu yorumlamayı hedefleyen kapsamlı bir semantik sistem olarak işlev görmüştür. Kuşkusuz, tüm evrenin nedensel olarak bağlantılı olduğu fikri tipik bir İyon Yunan icadıdır (Scurlock, 2003). Ancak bu anlayışın çarpıcı bir öncülü, Babil Kahin Kılavuzu'nun şu satırlarında karşımıza çıkmaktadır (Il. 38-42):

“Yeryüzündeki işaretler tıpkı gökyüzündeki işaretler gibi bize sinyaller verir. Gökyüzü ve yeryüzü ayrı ayrı görünseler de alametler üretirler. Ayrı şeylerdir (çünkü) gökyüzü ve yeryüzü ilişkilidir. Gökyüzünde kötülüğe işaret eden bir işaret yeryüzünde de kötüdür, yeryüzünde kötülüğe işaret eden bir işaret gökyüzünde kötüdür” (Oppenheim, 1974, s. 204).

Bu çalışma, Eski Mezopotamya kehanet geleneği içerisinde özel bir yere sahip olan fizyonomik alametleri, özellikle Babil fizyonomisi bağlamında sistematik bir şekilde incelemeyi amaçlamaktadır. Araştırmamızın temel odağını, insan vücudundaki çeşitli izlerin (biçim, benler, sivilceler, saç yapısı, konuşma tarzı, istemsiz kas seğirmeleri vb.) tanrısal iradenin işaretleri olarak yorumlanmasına dayanan *Šumma alamdimmû* ("Eğer form") serisi oluşturmaktadır. Bu kapsamda makale, söz konusu alamet koleksiyonlarının yapısal organizasyonunu, içeriksel kategorizasyonunu, yorum ilkelerini ve bu bilginin aktarımına ilişkin toplumsal düzenlemeleri analiz etmektedir. Çalışma ayrıca, fizyonomik kehanetlerin pratik işlevlerine dair mevcut tartışmaları değerlendirerek, bu bilgi formunun Eski Mezopotamya toplumunda ne tür bir kullanım alanı bulduğu sorusuna yanıt aramaktadır. Makalenin birincil kaynaklarını, MÖ 668-627 yılları arasında Asurbanipal'ın Ninova'daki kraliyet kütüphanesinden çıkarılan ve günümüzde British Museum'da muhafaza edilen Akadca çivi yazılı kil tabletler oluşturmaktadır. Bu makale, özellikle Türkçe yazılmış olmasıyla, konuya ilgi duyan yerel araştırmacılar ve öğrenciler için değerli bir kaynak teşkil etmektedir.

Babil Fizyonomisi

Babil fizyonomik alametlerinin başlıca kaynağı, *Šumma alamdimmû*, "Eğer form" adı verilen Babil alamet serisidir. Bu serinin metni, MÖ yedinci yüzyılın ortalarında Assurbanipal'ın Ninova'daki kütüphanelerinden alınmıştır; ancak büyük olasılıkla alamet serisi çok daha eskidir. Babil Kralı Adad-apla-iddina (MÖ 1068-1049) döneminde Borsippa'da yaşamış Babil bilgini *āšipu* (kahin, şeytan kovucu) Esagil-kīn-apli'nin sözde "Şeytan Çıkarıcının El Kitabı"nda bahsedilmiştir (Heeßel, 2010). Seri, baştan ayağa bir sistemde adlandırılmış, tanımlanmış ve düzenlenmiştir ve tanı ve tahminle ilgilenen tıbbi seriden (SA.GIG veya *sakikēû*) sonra ortaya çıkmıştır (Geller, 2000, s. 225). Bu nedenle, "El Kitabı"ndaki diğer alametlerle birlikte her iki serinin de daha erken bir dönemden türemiş olması muhtemeldir (Heeßel, 2010). Burada da tıp ve fizyonomi birlikte ortaya çıkmaktadır. Fizyonomik kehanet konusunda yetenekli profesyonelin kim olduğunu kesin olarak bilmiyoruz, ancak olası aday hem şeytan çıkarma ayinlerini gerçekleştiren hem de hastalık belirtilerini okuyan, ayrıca kil tabletlere işlenmiş Akad alametlerini hem yazabilen hem de okuyabilen bir bilgin olan *āšipu* veya "şeytan kovucu" olurdu (Fincke, 2003-2004; Parpola 1983). Zamanla akademik uzmanlığı arttı ve diğerlerinin yanı sıra dünyevi ve astrolojik alametleri de kapsadı (Robson, 2011).

Babil fizyonomik metinleri ilk olarak Franz Rudolf Kraus (1935; 1939; 1947) ve daha yakın zamanda Barbara Böck (2000; 2010) tarafından araştırıldı. Mezopotamya'da fizyonomik alametler iki biçimde ortaya çıkar. Birincisi, sözde *Alamdimmû* serisiyle başlayan yirmi yedi tabletlik bir seridir ve ikincisi, fizyonomik içerik içeren çeşitli kaynaklardan gelen çeşitli tabletlerden oluşan bir gruptur, bazıları muhtemelen *Alamdimmû* serisine aittir.

Babil Fizyonomik Alametleri

Bu alametler altı farklı gruba ayrılır ve ilk serinin adı olan *Alamdimmû*'yu taşır. Genel yapısal ilke, erkek ve kadın işaretlerine bölünme gibi görünmektedir ve anatomik parçaları düzenleme yöntemi baştan ayağadır (*ištu muhbi adi šēpē*) (Böck 2000, s. 15–17; Popović 2007, s. 73–76). Gruplar şu şekildedir:

1. *Šumma alamdimmû* ("Eğer biçim") 1–12 numaralı tabletlerdir (12 numaralı tabletin içeriği mevcut değildir),¹ erkek anatomisiyle ilgilidir. Tanrıların imgesiyle başlar ve sistematik olarak baştan ayağa doğru ilerler. İlk dokuz tablet başa ayrılmıştır ve baştaki saçların sağ/sol kıvrımları da buna dahildir. Bir tablet üst vücutla, biri ayak tırnaklarıyla ve biri de erkeklerin görünümüyle ilgilidir.

2. *Šumma nigdimmû* ("Eğer biçim") 13–14 numaralı tabletlerdir. Hasarlı halleri nedeniyle, vücudun genel biçimiyle ilgili oldukları dışında çok az şey bilinmektedir. Böck'ün tabletleri incelemesi, baştan başlayarak erkeğin vücudunun ele alındığını göstermektedir (Böck, 2000, s. 128–29).

3. *Šumma kataduggû* ("Eğer konuşma") 15 numaralı tablettir. Erkeklerin söylemleri ve alışılmış davranışlarıyla ilgilenir ve bir erkeğin karakterini ve bir yönetici olarak uygunluğunu belirlemeyi amaçlar (Böck, 2010, s. 214).

4. *Šumma sinništū qaqqada rabât* ("Eğer bir kadının başı büyükse") 16 numaralı tablettir. Kadınlara adanmıştır ve baştan ayağa çeşitli vücut parçalarının bileşik alametlerini içerir.

5. *Šumma liptu* ("Eğer leke") 17–26 numaralı tabletlerdir ve 17–25'te erkeklerde ve 26'da kadınlarda baştan başlayarak sivilceler, benler vb. dahil olmak üzere lekeleri ele alır. Bu lekeler şu türlere göre gruplandırılır: *liptu*, *kurāru*, *umš atu*, *pindû*, *urāšu*, *tirku*, *ibāru* ve *kittabru* (hem erkekler hem de kadınlar için).

6. *Šumma šer'an pūt imittišu ittenebbi* ("Eğer alınının sağ tarafındaki kaslar zonkluyorsa") ifadesi, insanın başından başlayarak kasların, damarların ve sinirlerin istemsiz seğirmeleriyle ilgili olan 27. tableti ifade eder.

Bu sıralı tabletlerin yanı sıra, sıra dışı, fizyonomik alametler içeren başka tabletler de vardır. Bunlar arasında, sözde "Yorum Tabletleri", "*aḥû*-tablet" ve "Stevenson alamet tableti" bir adamın yürüyüşü veya tavırları ve adamın alnındaki çizgilerle ilgilidir. İçeriğine dayanarak muhtemelen *Šumma alamdimmû*'nun 11 numaralı tabletine ait olan *aḥû*-tableti, adamın yürüyüşünü farklı hayvanların hareketleriyle karşılaştırır (Zysk, 2019, s. 43-45).

¹Böck'e göre, 1-3, 7, 8, 10 ve 11 numaralı tabletler kolofon ile, 4, 9 ve 12 numaralı tabletlerin temaları ise katalog kayıtları ve *aḥû*-kehanetleri olan tabletler ile bilinmektedir; (Böck 2000, s. 16).

Babil Fizyonomisinin Prensipleri ve Yapısı

Babil fizyonomisi alametler biçiminde aktarılmıştır. Bir alametin genel tanımı, iyi veya kötü bir şeyin habercisi olarak görülen bir olay veya olgudur. Babil alametlerinin biçimi, şartlı bir cümledir. Giriş cümlesi (protasis), bir işaret olarak kabul edilen bir olayın veya olgunun tanımlandığı *şumma*, "eğer, şartıyla" ile başlar. Başlangıcı bir parçacık tarafından işaret edilmeyen sonuç cümlesi (apodosis), işaretin atıfta bulunduğu şeyden (gelecekteki bir olay veya durum) bahseder. Genel olarak, protasis fiil için geçmiş zaman kipini (geçmiş anlam) kullanırken, apodosis durative (şimdiki/gelecek anlam) kullanır. Bu, alametin iki kısmı arasında ayırım yapmak için kullanılan biçimsel ölçüttür. Aynı zamanda dünya görüşünü de ortaya koyar, çünkü gözlem (protasis) ile tahmin (apodosis) arasında bir aralık olduğunu ima eder ve bu da apodosis ortamında belirtilenlerden kaçınmak için ölçümler yapılmasına olanak tanır (Popović, 2007).

Şart cümlesinin iki parçası arasındaki ilişki, ikili bir benzetme sistemine veya kelime veya fikir çağrışımlarına dayanabilir (Böck, 2000). Benzetmeler söz konusu olduğunda, genel olarak önde gelen ilke sağın olumlu (pars familiaris) ve solun olumsuz (pars hostilis) olmasıdır. Fizyonomik seri Alamdimmû durumunda, bu kural, özellikle beşinci alt serisi *şumma liptu*'da ("Eğer ben"), benler ve sivilceler gibi farklı vücut izlerinin konumunun ve renginin tanımlandığı alametlerle kolayca açıklığa kavuşturulur. Ayrıca, solun olumsuz olarak hem mutlak hem de görelî olduğunu gösterir. Vücut izlerinin kendileri olumsuz veya olumlu bir niteliğe sahiptir. Konumlarına ve niteliklerine göre, apodosislerde tanımlanan sonuç olumlu veya olumsuzdur. Olumlu niteliğe sahip bir iz, bir vücut parçasının sol tarafına yerleştirilirse, sonuç olumsuzdur. Aynı iz sağ tarafta belirirse, sonuç olumludur. Sonuç olarak, negatif değerli bir işaret vücudun sol tarafında belirirse sonuç pozitif, sağ tarafta yer alırsa sonuç negatiftir (Böck, 2000).

Kullanılan kelimelere dayalı çağrışımla ilgili olarak, aşağıdaki örnek yeterli olabilir:

"Eğer başın arkasında (*kutallu*), sağ tarafta [*bir umş atu-mole*] yerleştirilirse, onu destekleyen kişi (*mukil kutalšu*) ölecek, kalbi acıyla dolacak (*şumma umş atu l6*).

Eğer başındaki saçlar çok gürse, memnun olur. Eğer başındaki saçlar seyrekse, memnun olmaz" (Alamdimmû II: 96-97; Geller, 1998, s. 228).

Alametler, potansiyel olarak şu anda gözlemlenen ve gelecekte meydana gelenler arasında bağlantılar kuran işaretler olarak kabul edilebilir. Nedensel ilişkileri ifade etmiyor gibi görünürler. Alametler, tanrıların mesajlarını insanlara ilettiğine dair işaretler içeriyordu; protasis ilahi işareti, apodosis ilahi mesajı (veya kaçınılmaz bir geleceğin duyurusu; kaçınılmaz, yani kişi tahmine kulak vermez ve yeterli karşı önlem almazsa) içeriyordu. Fizyonomi ile ilgili olarak bu, Babillilerin muhtemelen insan vücudunun biçimi ve görünümü ile bir kişinin geleceği (veya bazı durumlarda karakteri) arasında herhangi bir içsel ilişki düşünmedikleri anlamına gelirdi. İnsan vücudu, tanrıların mesajlarını bıraktığı birçok yerden sadece biriydi (Popović, 2007).

Babil fizyonomik alametleri, erkekler ve kadınlar arasında net bir ayrım yapar. Erkek için, toplumdaki geleceğini belirlemeyi amaçlar ve uzun ömürlülüğü ve ekonomik statüsünü, ardından aile hayatını, ölüm şeklini, komşularıyla ilişkilerini ve koruyucu tanrılarla ilişkilerini içerir; burada karakterin küçük bir rol oynadığı görülmektedir:

“Eğer bir adamın saç gülü/döğü sola doğru dönmüşse onun günleri uzun olacak.

Eğer saçları seyrek/dağınıksa onun günleri kısadır, ona hastalık bulaşacak” (Berlejung, 2016, s. 142, 145; Erdem, 2020, s. 221).

“Eğer saçları kızsılsa o güvenilir biridir.

Eğer başının ön kısmındaki saçların kıvrımları aşağıya doğruysa kayıplar, o kaygılı olacak. Eğer onun sağ gözü uzunsa o zengin olacak.

Eğer yüzü tilki yüzüne benziyorsa o kavgacı ve yalancıdır.

Eğer (yüzünün) sağ tarafında 8 irşu beni varsa (o) süslü bir üslup kullanır, mütevazı biridir.

Eğer onun erkeklik organı bir balığa benziyorsa o güçlü biri olacak ve erkek çocuklara sahip olacak” (Popović, 2007, s. 69; Bordreuil, et al., 2015, s. 372; Böck, 2010, s. 201-202; Erdem, 2020, s. 221.)

“Eğer bir adamın kaşları gözlerini örtüyorsa tanrılar onun rızkını verir.

Eğer bir adamın saçları (kırmızı) boyalı bir yün kadar kızsılsa bu adamın iç huzuru olmayacak.

Eğer bir adamın saçları bir kul kadar siyahsa bu adamın tanrısı ona yiyecek yemek verecek” (Köcher & Oppenheim, 1957, s. 63, 65, 66; Erdem, 2020, s. 221.)

Kadınlar için, odak noktası öncelikle doğurganlık ve çocuk doğurmadır, ardından evlilik ve aile içi ilişkiler gelir.

“Eğer bir kadının parmakları aşırı derecede büyükse o el işlerinde başarısız olur. Eğer bir kadının parmakları aşırı derecede küçükse o el işlerinde beceriklidir.

Eğer ellerindeki damarlar bir yandan bir yana uzanıyorsa o girdiği evi fakirleştirecek. Eğer onun parmakları kısaysa onun girdiği ev fakirleşir. ... onunla evlenen mahvolur.

Eğer sağ kulağında kırmızı umş atu lekesi varsa o evlenir ama mutsuz (olur).

Eğer onun saçları kızsılsa dul kalacak” (Koch, 2015, s. 284, 286, 288; Stol, 2016, s. 62-64; Müller, 2016, s. 430; Erdem, 2020, s. 225-26).

“Eğer (vücudunun ... kısmı) ve dudakları renkliyse o dul kalacak” (Schmidtchen, 2018, s. 497; Erdem, 2020, s. 226).

“Eğer bir kadının karnı sert ise o doğum yapmakta zorlanan bir kadındır. Eğer bir kadının meme uçları umş atu lekeleriye kaplıysa o kadın kısırdır” (Stol, 2016, s. 63-64; Böck, 2010, s. 203; Erdem, 2020, s. 226).

Cinsiyete ek olarak, Babil bilginleri alametlerini baştan başlayıp ayaklara doğru ilerleyen bir sisteme göre düzenlediler.

Fizyonomi Öğrenmenin Ayrıcılığı

Mezopotamyalı bilginler, belirli terminoloji ve formüller aracılığıyla, kehanet bilgisine ve öğrenimine erişimi kendi çevreleriyle sınırlama kaygılarını dile getirdiler. Enmeduranki metni, usta-öğrenciye oğlunun kehanet bilgisi ve ritüelleri konusunda eğitilmesi için talimatlar vermektedir:

“Büyük tanrıların sırrını koruyan bilgin (pirišti ilāni rabūti), sevdiği oğlunu tablet ve kalemle Šamaš ve Adad önünde yeminle bağlayacak ve ona öğretecektir” (Lambert, 1998, s. 152).

Bir metni gizli olarak etiketleme uygulaması, Yeni Asur döneminden Selevkos dönemine kadar diğer örneklerden iyi bilinmektedir (Beaulieu, 1992, s. 98-111). Son notlar bazen metnin içeriğinin, konuya vakıf olmayanlardan gizli tutulması konusunda bir uyarı içerir. Kullanılan tipik formül şöyledir: *“İnisiyasyon almış olan (mūdū) ilim almış olana gösterebilir, ilim almamış olan (lā mūdū) göremez”* Nimrud'daki Esagil-kīn-apli Kataloğu'nun Yeni Asur nüshası *“Ezida'nın sırrı”* (niš irti E[ziḫda]) olarak etiketlenmiştir (A93; Kinnier Wilson, 1956, s. 139-40; Finkel, 1988, s. 152). Biyografik bölümde Esagil-kīn-apli, *Sakikkū* ve *Alamdimmū* koleksiyonlarını bilgi için oluşturduğunu, ancak bu bilginin kullanımında kısıtlamalar olduğunu açıklamaktadır:

“A62/B26’ [...] Tedbirli olun! [Dikkat edin!]

A63-4/B27’ Bilginizi ihmal etmeyin! Bilgi edinmeyen(?) kişi SA.GIG alametlerini yüksek sesle söylememeli, A65-6/B28’ veya yüksek sesle Alamdimmū diye telaffuz etmemelidir! “(Finkel, 1988, s. 149).

Okuyucunun öğrenilen bilgi konusunda dikkatli olması önerilir. Bu alamet dizilerinde ihmalkar olan veya yeterince eğitim almamış olan biri bunları yüksek sesle söylememelidir. Bu, yalnızca uygun düzeyde öğrenim edinmiş olanların *Alamdimmū*'daki fizyonomik bilgiyi kullanmaya ve konuşmaya uygun olduğunu göstermektedir.

Bilgi sahibi olduğunu iddia edenler için, öğrenmenin münhasır, "gizli" doğası kültürel sermaye işlevi görür ve onlara statü ve prestij kazandırır. Bir bilgi gövdesinin yüksek toplumsal değerini korumak için gelenek, öğrenme ve insanlar üzerinde kontrol gereklidir. Gizlilik kavramı, bir bilgi gövdesinin belirli içeriğine veya anlaşılabilirliğine pek atıfta bulunmaz. Bilgi ve öğrenmenin erişilebilirliğini ve kullanılabilirliğini organize etmenin bir yolu olarak daha iyi anlaşılır ve bu, ona sahip olanlara bahsettiği toplumsal statü ile bağlantılıdır. Gizlilik, bilgi akışının inşa edilmiş herhangi bir sınır boyunca bastırıldığı bir süreç olarak tanımlanabilir. Bastırılan bilginin türü değişebilir ve bunun nedeni bir yabancı için açık olmak zorunda değildir. Ancak gizlilik ve bilgi kontrolü stratejileri açıklığa kavuşturulabilir (Brandt, 1980).

Fizyonomik Kehanetlerin İşlevleri

Babil fizyonomisinin (insan vücudundan işaret okuma) olası işlevleri konusunda elimizde çok az bulgu vardır. Dışsal kehanet (ör. hayvan iç organlarını inceleme) ya da göksel kehanet (astroloji) gibi diğer kehanet türlerinin aksine, *Alamdimmū* adlı seride toplanan fizyonomik alametlerin gerçek bir kehanet pratiğinde kullanıldığını gösteren hiçbir kanıt yoktur. Kehanet edebiyatı ile kehanet

uygulaması arasındaki ilişki konusunda ise araştırmacılar ortak bir görüşe varabilmiş değildir. Kimileri, standart kehanet serilerinin kahin için bir başvuru kaynağı işlevi gördüğünü ileri sürerken; kimileri de kahinin gerçek kehanet sürecinde kararlarını bu tür serilere danışarak almadığını savunmaktadır (Koch-Westenholz, 1995). Standart kehanet serileri ile uygulama arasındaki bağlantı ne olursa olsun, fizyonomik bilginin nasıl ve ne amaçla kullanıldığını aydınlatabilecek başka çivi yazılı kaynaklar —standart ve standart dışı metinlerin dışında— mevcut değildir.

Barbara Böck, Babil fizyonomisinin kraliyet sarayının hizmetine girmeye uygun kişilerin hangileri olduğuna karar vermek için bir değerlendirme aracı olarak uygulandığını savunmaktadır. Kral böylece kötü alametleri olan insanların olumsuz etkilerinden korunmuş olurdu (Böck, 2002). Onun iddiası büyük ölçüde *Esagil-kîn-apli* Kataloğu'nun biyografik bölümünün sonuna dayanmaktadır; burada *āšīpu* 'nun krala rapor vermesi istenmektedir: A69/B31' *Kararları veren ve hayatlarını gözetleyen [āšīpu 'ya bırakalım]*, A70/B32' *SA.GIG ve Alamdimmû'yu kapsamlı bir şekilde bilen, (bastay) inceleyen ve (uygun seriyi) kontrol eden kişi*, A71/B33' *[bırakın düşünsün] ve teşhisini kralın hizmetine sunsun* (Finkel, 1988, s. 150).

Bununla birlikte, Böck, kadınlara ilişkin fizyonomik alametlerle ilgili olarak, bunların bağlamının evlilik ilişkileri ve doğum olduğunu öne sürüyor (Böck, 2002). Mezopotamya'da fizyonomik uygulamaların kraliyet ya da tapınım (kült) çerçevesinde bir işlev görmüş olabileceği ihtimalini göz ardı etmemek gerekir. *Esagil-kîn-apli* Kataloğu'nun ima ettiği üzere, *āšīpu* krala ve saraya birtakım fizyonomik hizmetler sunmuştur. Fakat bu hizmetlerin tam olarak neyi kapsadığı yeterince açıklığa kavuşmuş değildir; ayrıca alametlerin çoğunun doğrudan kralı ilgilendirdiğini varsaymak da güçtür. *Alamdimmû* dizisindeki kehanetler ağırlıklı olarak bireyseldir ve yalnızca betimlenen kişiyle ilgilidir. Krala ya da ülkesine açıkça yönelmiş sonuçlar barındıran herhangi bir alamet bulunmamaktadır.

Sonuç

Bu çalışma, eski Mezopotamya kehanet geleneğinin önemli bir bileşeni olan Babil fizyonomisini, başta *Šumma alamdimmû* serisi olmak üzere mevcut çivi yazılı kaynaklar ışığında yapısal, içeriksel ve işlevsel boyutlarıyla incelemeyi hedeflemiştir. Elde edilen bulgular, fizyonomik alametlerin yalnızca gelişigüzel gözlemlerden oluşan bir koleksiyon değil, aksine tutarlı bir dünya görüşüne dayanan, sistematik olarak organize edilmiş ve katı yorum ilkeleriyle donatılmış bir bilgi sistemi olduğunu ortaya koymaktadır.

Araştırma, Babil fizyonomisinin üç temel özelliğini belirginleştirmiştir. Birincisi, bütüncül kozmoloji anlayışı çerçevesinde insan vücudunun, gökyüzü ve yeryüzündeki diğer olgular gibi tanrısal iradenin izlerini taşıyan bir “işaret yüzeyi” olarak kavramsallaştırıldığı anlaşılmaktadır. Göksel ve yersel işaretler arasındaki korelasyon ilkesi, fizyonomik alametlerin de aynı semantik evrenin parçası olduğunu göstermektedir. İkincisi, alametlerin yorumlanmasında sağ-sol simetrisi

ve çağrışımsal benzetme gibi belirgin hermenötik ilkelerin işlediği tespit edilmiştir. Bu ilkeler, özellikle vücut izlerinin konum ve niteliklerine göre olumlu ya da olumsuz sonuçların belirlenmesinde tutarlı bir şekilde uygulanmıştır. Üçüncüsü, fizyonomik bilginin cinsiyet temelinde keskin bir ayrıma tabi tutulduğu görülmektedir: erkeklere ilişkin alametler toplumsal statü, uzun ömürlülük ve ekonomik durum gibi kamusal alandaki geleceğe odaklanırken, kadınlara ilişkin alametler öncelikle doğurganlık, evlilik ve aile içi ilişkiler gibi özel alanla sınırlandırılmıştır.

Çalışmanın bir diğer önemli bulgusu, fizyonomik bilgiye erişimin sıkı bir şekilde kontrol altında tutulduğu ve bu bilginin yalnızca belirli bir eğitim sürecinden geçmiş inisiye bilginlerle (*āšipu*) sınırlandırıldığıdır. Metinlerdeki “gizlilik” uyarıları, yemin şartları ve “Ezida’nın sırrı” gibi etiketlemeler, bu bilginin kültürel sermaye işlevi gördüğünü ve sahiplerine toplumsal statü ile prestij kazandırdığını açıkça göstermektedir. Bilginin gizliliği olgusu, içeriğin anlaşılabilirliğinden çok, bilgi akışının toplumsal organizasyonuna işaret etmekte ve bir ayrıcalık göstergesi olarak işlev görmektedir.

Fizyonomik kehanetlerin pratik işlevine ilişkin olarak, bu çalışma doğrudan bir kehanet uygulamasına dair kanıt bulunmadığını, ancak Barbara Böck’ün önerdiği “değerlendirme aracı” hipotezinin en makul açıklama olduğunu ortaya koymaktadır. *Esagil-kin-apli* Kataloğu’ndaki ifadeler, *āšipu*’nun fizyonomik bilgiyi kralın hizmetine sunduğunu ve böylece saray hizmetine uygun kişilerin belirlenmesine yardımcı olduğunu düşündürmektedir. Bununla birlikte, *Alamdimmu* serisindeki tahminlerin öncelikle kişisel düzeyde kalması ve kral ya da ülke için doğrudan sonuçları olan alametler içermemesi, bu işlevin kesin doğasının hâlâ daha fazla araştırmayı gerektirdiğini göstermektedir.

Sonuç olarak, Babil fizyonomisi, eski Mezopotamya’nın entelektüel tarihi içinde, ilahi irade ile insan deneyimi arasında köprü kurmaya çalışan sofistike bir semantik sistem olarak değerlendirilmelidir. İnsan vücudunu bir işaretler bütünü olarak okuyan bu gelenek, yalnızca antik dönemin düşünce dünyasını aydınlatmakla kalmamakta, aynı zamanda sonraki kültürlerde gelişen fizyonomik geleneklerin olası öncüllerinden biri olarak da önem taşımaktadır. Gelecekteki araştırmaların, Babil fizyonomisi ile diğer antik fizyonomi gelenekleri (örneğin Yunan ve Roma fizyonomisi) arasındaki olası bağlantıları ve bu bilgi sisteminin Selevkos ve Part dönemlerindeki dönüşümlerini incelemeye yönelmesi, konunun anlaşılmasına önemli katkılar sağlayacaktır. Ayrıca, fizyonomik alametlerin gerçek hayattaki uygulama örneklerine dair yeni çivi yazılı belgelerin keşfi, bu çalışmada açıkta kalan işlevsellik sorununa ışık tutabilecek niteliktedir.

Author Contributions

Hilal Kutlu Alancı conceived and designed the study, conducted the literature review, collected and analyzed the data, interpreted the findings, and drafted and revised the manuscript. The author read and approved the final version of the manuscript.

Conflict of Interest

The author declares that there are no financial, institutional, professional, or personal conflicts of interest that could have influenced the research, analysis, or publication of this study.

Kaynaklar

- Beaulieu, P.-A. (1992). New light on secret knowledge in Late Babylonian culture. *Zeitschrift für Assyriologie und Vorderasiatische Archäologie*, 82, 98–111.
- Berlejung, A. (2016). Written on the body: Body and illness in the physiognomic tradition of the ancient Near East and the Old Testament. In A. Weissenrieder & G. Etzelmüller (Eds.), *Religion and illness* (pp. 137–172). Cascade Books.
- Bordreuil, P., Briquel-Chatonnet, F., & Michel, C. (2015). *Tarihin başlangıçları: Eski Yakındoğu kültür ve uygarlıkları* (L. Başaran, Trans.). Alfa Basım Yayım ve Dağıtım.
- Böck, B. (2000). *Die babylonisch-assyrische Morphoskopie*. Institut für Orientalistik der Universität Wien.
- Böck, B. (2002). Physiognomie und Schicksal? Oder wie der altmesopotamische Mensch mit einem durch ein physiognomisches Omen angekündigten Unheil umgegangen sein mag. *Sefarad*, 62(2), 241–257.
- Böck, B. (2010). Physiognomy in ancient Mesopotamia and beyond: From practice to handbook. In A. Annus (Ed.), *Divination and interpretation of signs in the ancient world* (pp. 199–224). The Oriental Institute of the University of Chicago.
- Brandt, E. A. (1980). On secrecy and the control of knowledge: Taos Pueblo. In S. K. Tefft (Ed.), *Secrecy: A cross-cultural perspective* (pp. 123–146). Human Sciences Press.
- Erdem, F. (2020). *Eski Mezopotamya'da kehanet geleneği* [Yayımlanmamış doktora tezi]. Pamukkale Üniversitesi.
- Falkenstein, A. (1966). 'Wahrsagung' in der sumerischen Überlieferung. In *La divination en Mésopotamie ancienne et dans les régions voisines: XIVe Rencontre Assyriologique Internationale* (pp. 45–68). Presses Universitaires de France.
- Fincke, J. C. (2003–2004). The Babylonian texts of Nineveh: Report on the British Museum's Ashurbanipal Library Project. *Archiv für Orientforschung*, 50, 111–149.
- Finkel, I. L. (1988). Adad-apla-iddina, Esagil-kīn-apli, and the series SA.GIG. In *A scientific humanist: Studies in memory of Abraham Sachs* (pp. 143–159). The University Museum.
- Geller, M. J. (1998). New documents from the Dead Sea: Babylonian science in Aramaic. In *Boundaries of the ancient Near Eastern world: A tribute to Cyrus H. Gordon* (pp. 224–229). Sheffield Academic Press.
- Geller, M. J. (2000). Incipits and rubrics. In A. R. George & I. L. Finkel (Eds.), *Wisdom, gods and literature: Studies in Assyriology in honour of W. G. Lambert* (pp. 225–258). Eisenbrauns.

- Heeßel, N. P. (2010). Neues von Esagil-kīn-apli: Die ältere Version der physiognomischen Omenserie *alamdimmû*. In S. M. Maul & N. P. Heeßel (Eds.), *Assur-Forschungen* (pp. 139–187). Harrassowitz.
- Kinnier Wilson, J. V. (1956). Two medical texts from Nimrud. *Iraq*, 18(2), 130–146. <https://doi.org/10.2307/4199607>
- Koch, U. S. (2015). *Mesopotamian divination texts: Conversing with the gods: Sources from the First Millennium BCE*. Ugarit-Verlag.
- Koch-Westenholz, U. (1995). *Mesopotamian astrology: An introduction to Babylonian and Assyrian celestial divination*. Museum Tusculanum Press.
- Köcher, F., & Oppenheim, A. L. (1957). The Old-Babylonian omen text VAT 7525. *Archiv für Orientforschung*, 18, 62–77.
- Kraus, F. R. (1935). *Die physiognomischen Omina der Babylonier*. J. C. Hinrichs.
- Kraus, F. R. (1939). *Texte zur babylonischen Physiognomatik*. Walter de Gruyter.
- Kraus, F. R. (1947). Weitere Texte zur babylonischen Physiognomatik. *Orientalia*, 16, 172–205.
- Lambert, W. G. (1998). The qualifications of Babylonian diviners. In S. M. Maul (Ed.), *Tikip santakki mala bašmu...: Festschrift für Rykle Borger zu seinem 65. Geburtstag am 24. Mai 1994* (pp. 141–158). Styx.
- Müller, V. (2016). Women and their activities in divinatory texts. In B. Lion & C. Michel (Eds.), *The role of women in work and society in the ancient Near East* (pp. 429–446). De Gruyter.
- Oppenheim, A. L. (1974). A Babylonian diviner's manual. *Journal of Near Eastern Studies*, 33(2), 197–220. <https://doi.org/10.1086/372353>
- Parpola, S. (1983). Assyrian library records. *Journal of Near Eastern Studies*, 42(1), 1–29. <https://doi.org/10.1086/372983>
- Popović, M. (2007). *Reading the human body: Physiognomics and astrology in the Dead Sea Scrolls and Hellenistic–Early Roman period Judaism*. Brill.
- Robson, E. (2011). The production and dissemination of scholarly knowledge. In K. Radner & E. Robson (Eds.), *The Oxford handbook of cuneiform culture* (pp. 557–576). Oxford University Press. <https://doi.org/10.1093/oxfordhb/9780199557301.013.0026>
- Schmidtchen, E. (2018). Simplicia and unpublished fragments of *Alamdimmû* from the British Museum. In *Mesopotamian medicine and magic: Studies in honor of Markham J. Geller* (pp. 462–500). Brill.
- Scurlock, J. A. (2003). Review of *Die babylonisch-assyrische Morphoskopie* (Vienna, 2000), by B. Böck. *Journal of the American Oriental Society*, 123(2), 417–421.
- Stol, M. (2016). *Women in the ancient Near East*. De Gruyter.

Veldhuis, N. (2006). Divination: Theory and use. In A. K. Guinan et al. (Eds.), *If a man builds a joyful house: Assyriological studies in honor of Erle Verdun Leichty* (pp. 487–497). Brill.

Zysk, K. G. (2019). Mesopotamian and Indian physiognomy. In J. C. Johnson & A. Stavru (Eds.), *Visualizing the invisible with the human body: Physiognomy and ekphrasis in the ancient world* (pp. 41–60). De Gruyter. <https://doi.org/10.1515/9783110642698-003>